

AHOLI DAROMADLARI VA IJTIMOYIY TENGSIZLIK MUAMMOLARI**Eshmaxmatov Ulug‘bek Erkin o‘g‘li***Qarshi Davlat Universiteti o‘qituvchisi*

Aholi daromadlari va ijtimoiy tengsizlik zamonaviy jamiyatlarning eng dolzarb masalalaridan biridir. Daromadlarning noteng taqsimlanishi faqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikka ham ta'sir qiladi. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda eng yuqori 10% aholi tomonidan olinadigan daromad eng past 10% aholi daromadidan o'rtacha 8,4 barobar ko'p bo'lgan. Shu bilan birga, 2025-yilning birinchi choragida OECD davlatlarida real uy-xona daromadi o'rtacha faqat 0,1%ga oshgan, bu daromad o'sishining sekinlashayotganini ko'rsatadi.

OECD ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda real uy-xona daromadi per capita o'rtacha 1,8% ga oshgan. 2025-yil birinchi choragida esa o'sish faqat 0,1% ga teng bo'lib, bu o'sishning sekinlashganini bildiradi. Daromadlar taqsimlanishidagi tengsizlik, masalan, Gini koeffitsienti orqali o'lchansa, 2021-yilda OECD davlatlarida o'rtacha qiymat 0,32 ni tashkil qilgan. Eng yuqori 10% aholi daromadi eng past 10% daromadidan 8,4 barobar ko'p edi. Kambag'allik darajasi (o'rtacha median daromadning 50% dan pastida bo'lgan aholi ulushi) 11,4% ni tashkil qilgan. Soliqlar va ijtimoiy transferlar orqali Gini koeffitsienti bozor daromadlaridagi 0,46 dan 0,32 ga tushgan, ya'ni tengsizlik sezilarli darajada kamaygan. OECD hududida va rivojlanayotgan davlatlarda daromadlar va tengsizlik darajasi mamlakatdan mamlakatga farq qiladi. Masalan, Osiyo-Tinch okeani mintaqasida Gini koeffitsienti o'rtacha 0,33 ni tashkil qilgan. Yuqori tengsizlik ijtimoiy barqarorlikka tahdid solishi va jamiyatda norozilikni kuchaytirishi mumkin.

Xalqaro so'rovlar, daromad tengsizlikni jamiyatda jiddiy muammo sifatida ko'rmoqda. Masalan, Pew Research Center 2025 yil boshida 36 ta mamlakatni qamrab olgan tadqiqotida aholining ko'pchiligi (median 57 %) bolalari ota-onalaridan moliyaviy jihatdan yomonroq bo'ladi, deb o'ylaganini aniqlagan. Tengsizlikni kuchaytiruvchi omillar orasida: boylarning siyosiy ta'siri ortib borishi (61 % respondent tomonidan bu «katta ta'sir» deb ko'rsatilgan), ta'lim tizimi kamchiliklari, ishchi haqlarining pastligi va jamiyatdagi imkoniyatlar notengligi kabi omillar tilga olingan.

Daromadlar va ijtimoiy tengsizlik masalasi iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlik uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. OECD ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, daromad o'sishi so'nggi yillarda susaygan, tengsizlik esa ko'plab mamlakatlarda yuqori darajada. Soliqlar va ijtimoiy transferlar bu tafovutlarni sezilarli darajada kamaytirishi mumkin, ammo bozor mexanizmlari, mehnat bozori va demografik omillar ham katta rol o'ynaydi. Mamlakatlar daromadlar o'sishini rag'batlantirish va tengsizlikni kamaytirish uchun keng qamrovli siyosatlarni amalga oshirishi lozim: ta'lim, ijtimoiy inklyuziya, soliq va ijtimoiy himoya tizimlari bu borada muhim vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD (2024). Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators (Income and wealth inequalities). Paris: OECD Publishing.
2. OECD (2025). Growth and economic well-being: First quarter 2025. Paris: OECD Publishing (Statistical Release, 7 August 2025).
3. OECD (2025). Government at a Glance 2025: Poverty and inequality. Paris: OECD Publishing.
4. Singh, P. (2025). Income Inequality and Economic Development: A Comparative Analysis of OECD Countries. Well Testing Journal.
5. Akgün, O., Özsöğüt, E. (2025). The Effect of Capital Share on Income Inequality: Identifying the Time Patterns. arXiv.
6. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics (2025). Household income and growth statistics, Q1 2025.
7. Uza.uz (2025). Poverty rate in Uzbekistan drops from 11% to 8.9% in 2024.
9. Kun.uz (2025). Income growth slows in Uzbekistan amid rising regional disparities.